

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

CZWARTA SEKCJA

SPRAWA Z. PRZECIWKO POLSCE

(Skarga nr 34694/06)

WYROK

STRASBURG

20 kwietnia 2010 roku

Niniejszy wyrok wejdzie w życie w okolicznościach wytyczonych w artykule 44 §2 Konwencji. Może podlegać korekcie edytorskiej.

W sprawie Z. przeciwko Polsce,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Czwarta Sekcja), jako Izba składająca się z następujących sędziów:

Nicolas Bratza, *Przewodniczący*,

Lech Garlicki,

Giovanni Bonello,

Ljiljana Mijović,

David Thór Björgvinsson,

Ledi Bianku,

Mihai Poalelungi,

oraz Lawrence Early, *Kanclerza Sekcji*,

Obradując na posiedzeniu zamkniętym w dniu 23 marca 2010 roku,

wyduje następujący wyrok, przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 34694/06) wniesionej w dniu 10 sierpnia 2006 roku do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka na podstawie artykułu 34 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności („Konwencja”) przez obywatela polskiego, Pana Z. („skarżący”). Przewodniczący Izby przychylił się do prośby skarżącego o nieujawnianie jego nazwiska (zasada 47 § 3 Regulaminu Trybunału).

2. Skarżącego reprezentował Pan Z. Hołda, adwokat praktykujący w Warszawie, a następnie Pan A. Bodnar adwokat praktykujący w Warszawie. Rząd polski („Rząd”) był reprezentowany przez swojego pełnomocnika Pana Jakuba Wołosiewicza, z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

3. Skarżący zarzucił w szczególności, powołując się na artykuł 8 Konwencji, że nie był w stanie wyegzekwować prawa do kontaktu z dzieckiem, ponieważ władze nie udzieliły mu odpowiedniej pomocy. Ponadto podniósł zarzut naruszenia artykułu 13 twierdząc, że polskie rozwiązania prawne, mające na celu wyegzekwowanie prawa do kontaktu, w praktyce są nieskuteczne.

4. W dniu 1 września 2008 roku Przewodniczący Czwartej Sekcji podjął decyzję o powiadomieniu Rządu o wpłynięciu skargi, a nadto zdecydował że sprawa zostanie rozpatrzona w tym samym czasie zarówno co do meritum jak i co do dopuszczalności (art. 29 § 3).

5. Zarówno skarżący jak i Rząd przedstawili swoje stanowisko co do meritum sprawy (art. 59 § 1).

STAN FAKTYCZNY

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

6. Skarżący urodził się w roku 1957 i mieszka w Bytomiu.

A. Rozwód skarżącego, uregulowanie jego prawa do odwiedzin i jego egzekucja

7. W dniu 27 kwietnia 1996 roku skarżący poślubił M.N. W listopadzie 1996 roku M.N. urodziła ich córkę, D.Z.

8. W 2000 roku w wyniku konfliktu między małżonkami, skarżący wyprowadził się z ich miejsca zamieszkania.

9. W dniu 15 maja 2000 roku skarżący zwrócił się do Sądu Rejonowego w Bytomiu o uregulowanie jego kontaktów z dzieckiem.

10. W dniu 6 czerwca 2000 roku Sąd Rejonowy w Bytomiu przychylił się do wniosku i uregulował kontakty skarżącego z córką. W szczególności sąd przyznał mu prawo do odwiedzania córki w określone dni w tygodniu i do spędzania z nią wakacji letnich w sierpniu bez obecności matki dziewczynki.

11. W dniu 4 września 2000 roku skarżący złożył wniosek w Sądzie Rejonowym w Bytomiu o zatrzymanie paszportu córki. Wniosek swój motywował uzasadnioną obawą, że M.N., która utrzymywała liczne kontakty w krajach skandynawskich, będzie próbowała wywieźć córkę do Norwegii. Z dokumentów sprawy nie wynika jednoznacznie, czy wniosek rozpatrzono pozytywnie.

12. W dniu 29 września 2000 roku, w wyniku apelacji M.N., Sąd Okręgowy w Katowicach podtrzymał decyzję Sądu Rejonowego z dnia 6 lipca 2000 roku.

13. Jako, że nakaz sądowy nie został wprowadzony w życie, 8 stycznia 2001 roku skarżący zwrócił się do sądu z wnioskiem o ukaranie grzywną byłej żony.

14. W październiku 2000 roku była żona skarżącego wraz z córką przeprowadziły się z Bytomia do Zakopanego, zatem sprawa musiała zostać przekazana do sądu z tamtejszą jurysdykcją. Odpowiednia decyzja została podjęta w dniu 3 lipca 2001 roku. Jednak przekazanie sprawy nie nastąpiło do listopada 2001 roku.

15. W nieokreślonym terminie M.N. złożyła sprawę o rozwód. Kwestia prawa do odwiedzin została zatem rozpatrzona przez sąd rodzinny.

16. W dniu 30 marca 2001 roku Sąd Okręgowy w Katowicach wydał decyzję regulującą kontakty skarżącego z córką. W szczególności sąd przyznał mu prawo do odwiedzania córki w każdy piątek w godzinach od

13.00 do 17.00 w miejscu innym, niż mieszkanie, w którym zamieszkiwała z matką. Skarżący otrzymał również pozwolenie na odbieranie córki z przedszkola. Kontakty miały się odbywać w obecności kuratora sądowego..

17. Była żona skarżącego nie zastosowała się do decyzji z dnia 30 marca 2001 roku, uniemożliwiając skarżącemu skorzystanie z prawa do odwiedzin.

18. Między 20 kwietnia 2001 roku a 8 marca 2002 roku skarżący widział się z córką 27 razy. Kolejnych szesnaście spotkań zostało odwołanych z różnych przyczyn: osiem z powodu nieobecności córki, jedno na prośbę M.N., trzy z powodu nieobecności skarżącego i cztery z powodu nieobecności kuratora.

19. W dniu 5 marca 2002 roku powołując się na artykuł 1050 Kodeksu postępowania cywilnego, skarżący złożył wniosek do sądu o nałożenie na M.N. kary grzywny.

20. Wniosek skarżącego nie został rozpatrzony przez sąd.

21. W okresie letnich wakacji w 2002 roku była żona skarżącego przeniosła się z Zakopanego do Bytomia, więc Sąd Rejonowy w Zakopanem przekazał dokumenty w sprawie wniosku o karę grzywny dla M.N. do Bytomia.

22. 20 maja 2003 roku Sąd Rejonowy w Bytomiu wydał decyzję i dał M.N. miesiąc na wykonanie nakazu sądowego. Jednocześnie Sąd nałożył na nią warunkowo grzywnę w wysokości 1000 PLN na wypadek, gdyby nie zastosowała się do tej decyzji.

23. M.N. nadal uniemożliwiała skarżącemu skorzystanie z prawa do odwiedzin.

24. W dniu 5 lipca 2003 roku skarżący ponownie zwrócił się do sądu o ukaranie grzywną byłej żony.

25. W międzyczasie, 23 września 2003 roku, Sąd Okręgowy w Katowicach wydał nową decyzję regulującą prawa do odwiedzin skarżącego. Decyzja podtrzymywała poprzednią, jednak sąd dodatkowo nałożył na M.N. obowiązek przygotowania dziecka i wydania w terminie wyznaczonym.

26. W dniu 28 listopada 2003 roku Sąd Okręgowy w Katowicach orzekł o rozwodzie. Wskazał także sposób sprawowania władzy rodzicielskiej. Sąd wydał nakaz w sprawie miejsca zamieszkania, zgodnie z którym dziecko miało mieszkać z matką, jednak skarżącemu przyznano prawo do odwiedzin, w szczególności prawo do odwiedzania dziecka w określone dni tygodnia bez obecności matki oraz prawo do spędzania z córką jednego miesiąca wakacji letnich, jednego tygodnia ferii zimowych i drugiego dnia świąt Bożego Narodzenia. Sąd postanowił także, że wszystkie ważne decyzje wychowawcze mają być podejmowane przez oboje rodziców.

27. M.N. nie podważyła wyroku.

28. M.N. nadal nie zastosowała się do decyzji sądu. Uniemożliwiała skarżącemu odbieranie córki z przedszkola (polecając pracownikom

przedszkola, by nie pozwalali skarżącemu zabrać dziecka) i organizowała wakacje córki w taki sposób, że ta ostatnia przebywała za granicą z matką lub dziadkami przez całe dwa miesiące wakacji letnich.

29. W dniu 13 stycznia 2004 roku Sąd Rejonowy w Bytomiu nałożył na M.N. grzywnę w wysokości 600 PLN za niezastosowanie się do nakazu sądu odnośnie prawa do odwiedzin skarżącego. Sąd dał również M.N. miesiąc na umożliwienie skarżącemu egzekucję prawa do odwiedzin oraz postanowił, że w przypadku nie zastosowania się do nakazu, zostanie na nią nałożona kolejna grzywna w wysokości 800 PLN.

30. W nieokreślonym terminie M.N. odwołała się od tej decyzji. 19 marca 2004 roku Sąd Okręgowy w Katowicach podtrzymał tę decyzję.

31. Jednak decyzje ponownie nie zostały wyegzekwowane.

32. W dniu 15 marca 2004 roku skarżący ponownie złożył do sądu wniosek o ukaranie grzywną byłej żony.

33. W dniu 26 sierpnia 2004 roku Sąd Rejonowy w Bytomiu ponownie nakazał M.N. zapłacenie grzywny w wysokości 800 PLN i dał jej miesiąc na umożliwienie skarżącemu egzekucji prawa do odwiedzin. Postanowił także, że w przypadku niezastosowania się przez M.N. do nakazu, zostanie na nią nałożona grzywna w wysokości 1000 PLN.

34. W dniu 5 listopada 2004 roku po złożeniu apelacji przez M.N., Sąd Okręgowy w Katowicach podtrzymał tę decyzję.

35. Nakazy sądu wciąż pozostały niewyegzekwowane.

36. W dniu 16 listopada 2004 roku skarżący ponownie zwrócił się do sądu o ukaranie M.N. grzywną.

37. W dniu 30 marca 2006 roku sąd nałożył na M.N. grzywnę w wysokości 1000 PLN.

38. W dniu 26 maja 2006 roku M.N. odwołała się od tej decyzji. Z dokumentów sprawy nie sposób stwierdzić, czy sąd drugiej instancji podtrzymał decyzję z dnia 30 marca 2006 roku.

39. W dniu 26 września 2006 roku Sąd Rejonowy w Bytomiu ponownie uregulował prawa skarżącego do odwiedzin i zdecydował, że kontakty będą miały miejsce w Rodzinnym Ośrodku Diagnostyczno-Konsultacyjnym w Bytomiu, w obecności psychologa, w pierwszy i trzeci poniedziałek każdego miesiąca, między godziną 15.30 a godziną 17.00.

40. W nieokreślonym terminie w marcu 2008 roku skarżący zwrócił się do sądu z wnioskiem o zmianę zasad kontaktu z córką.

41. W dniu 30 kwietnia 2008 roku Sąd Okręgowy w Bytomiu wydał decyzję i uregulował prawa skarżącego do odwiedzin, nakazując, by kontakt miał miejsce w każdą drugą i czwartą sobotę każdego miesiąca między 14.00 a 17.00, poza miejscem zamieszkania córki skarżącego. Sąd nakazał również, by M.N. nie utrudniała tych kontaktów.

42. Obie strony odwołały się od tej decyzji.

43. W dniu 19 września 2008 roku Sąd Okręgowy w Katowicach zwiększył zakres kontaktów skarżącego z córką nakazując, by miały one

miejsce między południem a godziną 18.00 w dni wyznaczone decyzją Sądu Rejonowego w Bytomiu. Sąd oddalił apelację M.N.

44. W dniu 6 maja 2009 roku Sąd Rejonowy w Bytomiu wydał decyzję, w której nakazał M.N. wywiązanie się z obowiązku nałożonego na nią decyzją Sądu Rejonowego w Bytomiu z dnia 30 kwietnia 2008 roku oraz Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 19 września 2009 roku pod groźbą kary grzywny w wysokości 500 PLN.

45. Skarżący wielokrotnie podejmował próby kontaktu z córką jednak, jak twierdzi, drzwi mieszkania, w którym zamieszkuje, były zamknięte.

46. W dniu 20 lipca 2009 roku skarżący złożył do Sądu Rejonowego w Bytomiu wniosek o pomoc w ustaleniu aktualnego adresu i miejsca zamieszkania córki.

47. M.N. dostarczyła sądowi zaświadczenie lekarskie wskazujące, że nie będzie mogła stawić się przed sądem osobiście do 2 stycznia 2010 roku

48. Skarżący twierdzi, że jest pozbawiony wszelkich kontaktów z córką.

B. Postępowanie karne przeciwko skarżącemu

49. W nieokreślonym terminie M.N. próbowała doprowadzić do wszczęcia postępowania karnego przeciwko skarżącemu. Oskarżyła go o molestowanie seksualne córki. Zgodnie z opinią eksperta na zeznania D.Z. wpłynęła osoba trzecia. Postępowanie przeciwko skarżącemu umorzono.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE

50. Właściwe prawo krajowe dotyczące egzekwowania prawa rodzica do odwiedzin zostało określone w wyroku sądu w sprawie *P.P. przeciwko Polsce*, skarga nr 8677/03, § 69-74, z dnia 8 stycznia 2008 roku.

51. Zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego, jeżeli rodzic, który został zobowiązany postanowieniem sądu do respektowania praw dostępu do dziecka drugiego rodzica, nie stosuje się do tego zobowiązania, postanowienie w sprawie dostępu do dziecka podlega egzekucji. Do egzekucji decyzji sądowych w sprawach praw rodzicielskich lub prawa do kontaktu mają zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania cywilnego w sprawie egzekucji świadczeń niepieniężnych (uchwała SN z dnia 30 stycznia 1976 roku, III CZP 94/75, OSNCP 1976 rok, nr 7-8):

1. Jeżeli dłużnik jest zobowiązany do wykonania czynności, która nie może być wykonana przez żadną inną osobę, sąd, w którego okręgu zostało wszczęte postępowanie egzekucyjne, na wniosek wierzyciela i po wysłuchaniu stron, wyznaczy termin, w którym dłużnik wykona swoje zobowiązanie pod rygorem grzywny (...).

2. Jeżeli dłużnik nie wykona swojego zobowiązania, sąd może wyznaczyć mu kolejny termin i nałożyć kolejne grzywny.

Jeżeli sąd zobowiąże rodzica, sprawującego opiekę nad dzieckiem do zapewnienia drugiemu rodzicowi dostępu do dziecka, do egzekucji tego zobowiązania ma zastosowanie artykuł 1050 Kodeksu postępowania cywilnego.

52. Artykuł 1052 Kodeksu postępowania cywilnego stwierdza, co następuje:

„W jednym postanowieniu sąd może wymierzyć grzywnę nie wyższą niż jeden tysiąc złotych, chyba, że trzykrotne wymierzenie grzywny okazało się nieskuteczne. Ogólna suma grzywien w tej samej sprawie nie może przewyższać stu tysięcy złotych(…)”

53. Artykuł 1053 Kodeksu postępowania cywilnego w przedmiotowej części stanowi:

„Wymierzając grzywnę, sąd orzeknie jednocześnie – na wypadek niezapłacenia – zamianę grzywny na areszt, licząc jeden dzień aresztu od pięciu złotych do stu pięćdziesięciu złotych grzywny. Ogólny czas trwania aresztu nie może w tej samej sprawie przekroczyć sześciu miesięcy.”

54. W dniu 28 sierpnia 2008 roku Sąd Najwyższy w odpowiedzi na zapytanie Sądu Okręgowego we Wrocławiu, wydał uchwałę (III CZP 75/08) w następującym brzmieniu:

„Postanowienie regulujące kontakty rodziców z dzieckiem, nakazujące wydawanie dziecka przez rodzica, któremu powierzono wykonywanie władzy rodzicielskiej, oraz zobowiązujące drugiego rodzica do odprowadzania dziecka, podlega wykonaniu w postępowaniu unormowanym w art. 598¹ i nast. Kodeksu postępowania cywilnego.”

55. Artykuł 598⁶ Kodeksu postępowania cywilnego przewiduje, że jeżeli zobowiązany do oddania dziecka nie zastosuje się do postanowienia sąd zleci kuratorowi sądowemu jego przymusowe odebranie.

56. W myśl artykułu 598¹⁰

„Na żądanie kuratora sądowego Policja jest zobowiązana do udzielenia mu pomocy przy czynnościach związanych z przymusowym odebraniem [osoby nieletniej].”

57. Artykuł 598¹¹ § 1 przewiduje, co następuje:

„Jeżeli przymusowe odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką napotyka przeszkody na skutek ukrycia tej osoby lub na skutek innej czynności przedsięwziętej w celu udaremnienia wykonania orzeczenia, kurator sądowy zawiadomi prokuratora.”

58. W myśl artykułu 598¹²:

„§ 1 Przy odbieraniu osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką kurator sądowy powinien zachować szczególną ostrożność i uczynić wszystko, aby dobro tej osoby nie zostało naruszone, a zwłaszcza aby nie doznała ona krzywdy fizycznej lub moralnej. W razie potrzeby kurator sądowy może zażądać pomocy organu opieki społecznej lub innej powołanej do tego instytucji.

§ 2 Jeżeli wskutek wykonania orzeczenia miałyby doznać poważnego uszczerbku dobro osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, kurator

sądowy wstrzyma się z wykonaniem orzeczenia do czasu ustania zagrożenia, chyba że wstrzymanie wykonania orzeczenia stwarza poważniejsze zagrożenie dla tej osoby”

PRAWO

I. ZARZUT NARUSZENIA ARTYKUŁU 8 KONWENCJI

59. Skarżący stwierdził, że władze polskie nie przedsięwzięły skutecznych kroków by wyegzekwować jego prawo do kontaktu z córką, i że proces egzekucji decyzji sądu trwał zbyt długo. Zarzucił on naruszenie artykułu 6 § 1 Konwencji. Sąd jednakowoż uznaje, że skargę należy rozpatrzyć z perspektywy praw wynikających z artykułu 8 Konwencji, który brzmi, jak następuje:

“1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji.

2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności osób.”

A. Dopuszczalność skargi

60. Nie podlega dyskusji, że kwestie poruszane w niniejszej sprawie odnoszą się do „życia rodzinnego” w znaczeniu artykułu 8 Konwencji i że przepis ten ma tu zastosowanie.

61. Trybunał zauważa, iż przedmiotowa skarga nie jest w sposób oczywisty bezzasadna w znaczeniu artykułu 35 § 3 Konwencji. W dalszej kolejności uważa, że nie jest również niedopuszczalna z jakichkolwiek innych przyczyn. W związku z tym musi zostać uznana za dopuszczalną.

1. *Oświadczenia stron*

(a) **Rząd**

62. Rząd był zdania, że jego pozytywne zobowiązania nie mogły zostać rozszerzone do obowiązku zapewnienia skarżącemu prawa do wyłącznej opieki nad córką, czy nieograniczonego dostępu do niej. W bieżącej sytuacji władze podjęły wszelkie niezbędne środki w celu umożliwienia nawiązania więzi między skarżącym a jego dzieckiem. Przeszkody, jakie skarżący napotkał w kontaktach z dzieckiem wynikały z braku współpracy ze strony matki, za co państwo nie może zostać obarczone odpowiedzialnością. Rząd

stwierdził, że władze krajowe w swoich decyzjach kierowały się zasadniczo interesem dziecka. Ich decyzje były również zgodne z odpowiednimi przepisami prawa państwowego.

63. Rząd stwierdził ponadto, że pomiędzy 20 kwietnia 2001 roku a 8 marca 2002 roku skarżący spotkał się z córką dwadzieścia siedem razy. Kolejnych szesnaście spotkań zostało odwołanych z różnych powodów, również z powodu negatywnego nastawienia córki do skarżącego (por. § 17 powyżej). Od dnia 15 maja 2000 roku do listopada 2007 roku, to jest w przez okres siedmiu lat i pięciu miesięcy skarżącemu przyznano prawo do „dość regularnych i nieprzerwalnych kontaktów z córką” w sumie przez dwa lata i trzy miesiące.

64. Rząd stwierdził ponadto, że zgodnie z przepisami Kodeksu Postępowania Cywilnego, sądy mogły zastosować bardziej bezpośrednie środki wobec M.N. dopiero po trzecim zasądzeniu grzywny. Sądy nie miały takiej możliwości, ze względu na fakt, iż skarżący zrezygnował z wniosków o ukaranie grzywną po trzeciej próbie.

(b) Skarżący

65. Skarżący nie zgodził się z oświadczeniem Rządu, że między 20 kwietnia 2001 roku a 8 marca 2002 roku utrzymywał „regularne kontakty” z córką. Wskazał liczbę spotkań, do których nie doszło z przyczyn od niego niezależnych. Nawet gdyby przyjąć wersję Rządu, dotyczącą regularnych kontaktów w ciągu dwóch lat i trzech miesięcy w okresie między 15 maja 2000 roku a listopadem 2007 roku, nie stanowiły one nawet jednej trzeciej czasu, o którym mowa i nie zmieniły faktu, że od czasu separacji z byłą żoną w roku 2000 roku, nie miał szans na egzekwowanie swojego prawa do odwiedzin regularnie zgodnie z decyzjami sądów.

66. Skarżący wskazał ponadto na długi okres rozpatrywania przez sądy jego wniosków o ukaranie byłej żony grzywną. Twierdził, że złożył w sumie nie trzy, a pięć wniosków. Pierwszy wniosek trafił do sądu krajowego w dniu 8 stycznia 2001 roku. Wniosek z dnia 5 marca 2002 roku nie został rozpatrzony do 20 maja 2003 roku czyli przez ponad rok. Wniosek z dnia 5 lipca 2003 roku nie został rozpatrzony do 13 stycznia 2004 roku. Czwarty wniosek z dnia 15 marca 2004 roku został rozpatrzony w dniu 26 sierpnia 2004 roku, natomiast piąty i ostatni wniosek z dnia 16 listopada 2004 roku został rozpatrzony dopiero półtora roku później, to jest w dniu 30 marca 2006 roku.

67. Co się tyczy argumentu rządu odnośnie negatywnego nastawienia córki do skarżącego, stwierdził on, że w momencie separacji z byłą żoną córka miała zaledwie trzy lata. Od tego czasu M.N. systematycznie próbowała nastawić córkę przeciwko niemu. W ocenie skarżącego odpowiedzialność za to ponoszą polskie władze, ze względu na niepodjęcie odpowiednich działań w celu wyegzekwowania nakazów sądowych wobec

M.N. Rząd zatem nie powinien podnosić tego argumentu jako uzasadnienia nieregularnych kontaktów skarżącego z córką.

2. Stanowisko Trybunału

68. Trybunał przypomina, że zasadniczym celem artykułu 8 Konwencji jest ochrona jednostki przed arbitralnym działaniem władz publicznych. Jednak dodatkowo zawarte są w niej pozytywne zobowiązania do skutecznej „ochrony” życia rodzinnego. Te zobowiązania mogą obejmować powzięcie środków utworzonych do zapewnienia poszanowania życia rodzinnego nawet w sferze relacji między jednostkami, w tym zarówno zapewnienie regularnego systemu orzecznictwa i egzekucji, w zakresie ochrony praw jednostek, oraz podjęcie, gdy zachodzi taka potrzeba, odpowiednich kroków (por. m.in. *X i Y przeciwko Holandii*, wyrok z dnia 26 marca 1985 roku, seria A, nr 91 str.11§ 23 oraz, *mutatis mutandis*, *Osman przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, wyrok z dnia 28 października 1998 roku, Raport 1998-VIII, str. 3159, § 115). Zarówno w zakresie pozytywnym, jak i negatywnym należy mieć wzgląd na zachowanie odpowiedniej równowagi pomiędzy konkurencyjnymi interesami jednostki i ogółu, w tym również zainteresowanych stron trzecich, oraz przysługujący państwu margines uznania (por. m.in. *Keegan przeciwko Irlandii* wyrok z dnia 26 maja 1994 roku, Seria A, nr 290, str. 19 § 49).

69. Gdy środki, o które chodzi, dotyczą sporu rodziców w sprawie ich dzieci, nie należy do Trybunału zastępowanie organów krajowych w regulowaniu kwestii kontaktów, ale raczej zbadanie pod względem zgodności z Konwencją postanowień wydanych przez organy krajowe w ramach wykonywania ich prawa uznania. Dlatego należy ocenić, czy powody rzekomo usprawiedliwiające jakiegokolwiek środki podjęte przez wzgląd na korzystanie przez skarżącego z jego prawa do poszanowania życia rodzinnego były właściwe i wystarczające (por. *Olsson przeciwko Szwecji* wyrok z dnia 24 marca 1988 roku, Seria A nr 130 str. 32, § 68).

70. Trybunał wielokrotnie stwierdzał, że artykuł 8 Konwencji zawiera w sobie prawo rodzica do podjęcia środków zmierzających do umożliwienia kontaktu z dzieckiem oraz nakłada na władze państwowe obowiązek podjęcia takich środków. Odnosi się to nie tylko do spraw związanych z obowiązkowym wzięciem dzieci pod opiekę państwa oraz podjęciem działań opiekuńczych (por., *inter alia*, wyrok w sprawie *Olsson przeciwko Szwecji (nr 2)* z dnia 27 listopada 1992 roku, Seria A nr 250, str. 35-36, § 90), ale także do spraw, w których dochodzi do sporów dotyczących kontaktu z dziećmi i miejsca zamieszkania pomiędzy rodzicami i/lub innymi członkami rodziny (por. *Hokkanen przeciwko Finlandii*, wyrok z dnia 23 września 1994 roku, Seria A nr 299, str. 20, § 55).

71. Obowiązek podjęcia przez władze państwowe działań zmierzających do ułatwienia kontaktu temu z rodzicami, który po rozwodzie nie sprawuje opieki nad dzieckiem, nie jest jednak absolutny (*mutatis mutandis*,

Hokkanen, op.cit., § 58). Zasadniczą kwestią jest, czy władze podjęły wszelkie niezbędne kroki w celu ułatwienia kontaktu, jakich można było oczekiwać w specjalnych okolicznościach każdej tego typu sprawy (*mutatis mutandis*, *Hokkanen, op. cit.*, § 58). Innym ważnym czynnikiem w postępowaniu dotyczącym dzieci jest fakt, że czas ma tu szczególne znaczenie, gdyż zawsze zachodzi niebezpieczeństwo, że wszelkie opóźnienia proceduralne zaowocują *de facto* rozstrzygnięciem sprawy przed sądem (por. *H.przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, , wyrok z dnia 8 lipca 1987 roku, Seria A nr 120, str. 63-64, §§ 89-90), oraz czy procedury decyzyjne zapewniają niezbędną ochronę interesu rodzicielskiego (por *W.przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, wyrok z dnia 8 lipca 1987, Seria A nr 121, str. 28-29, §§ 62-64).

72. W przedmiotowej sprawie Trybunał zauważa, że, po pierwsze, w dniu 6 lipca 2000 roku Sąd Rejonowy w Bytomiu dokonał uregulowania kontaktów skarżącego z córką (por. § 10 powyżej). Decyzja w sprawie kontaktów była następnie kilkakrotnie zmieniana, jednak wszystkie decyzje w przedmiotowej sprawie przyznawały skarżącemu prawo do regularnych kontaktów z córką.

73. Była żona skarżącego nie zastosowała się do nakazów sądowych. W dniu 8 stycznia 2001 roku skarżący złożył do sądu pierwszy wniosek o ukaranie M.N. grzywną (por. § 13 powyżej). Skarżący złożył w sumie pięć takich wniosków (z wyjątkiem wspomnianego wyżej, złożył wnioski 5 marca 2002 roku, 5 lipca 2003 roku, oraz w dniach 15 marca i 16 listopada 2004 roku) Zatem, wbrew twierdzeniom Rządu (por § 64 powyżej), władze państwowe miały możliwość wykorzystania dalszych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego oraz zastosowania wobec M.N. dalszych środków przymusu przez nałożenie większej grzywny. Grzywny w wysokości 1 000 PLN najwyraźniej nie wywierały na M.N. wystarczającego wpływu, by zmusić ją do zastosowania się do nakazów sądu. Trybunał zauważa, że władze państwowe nie wykorzystały dalszych środków przymusu i nadal korzystały ze środków, które okazały się nieskuteczne.

74. Trybunał zauważa dalej, że wnioski skarżącego o ukaranie M.N. grzywną nie były rozpatrywane niezwłocznie. Wniosek z 5 marca 2002 roku został rozpatrzony w dniu 20 maja 2003 roku, czyli ponad rok później. Wniosek z dnia 5 lipca 2003 roku nie został rozpatrzony do 13 stycznia 2004 roku. Czwarty wniosek z dnia 15 marca 2004 roku został rozpatrzony w dniu 26 sierpnia 2004 roku, a piąty i ostatni wniosek z dnia 16 listopada 2004 roku został rozpatrzony dopiero półtora roku później, tj. w dniu 30 marca 2006 roku. Trybunał uznaje, że wysokość grzywien, która najwyraźniej była dla M.N. nieznacząca, w połączeniu z opóźnieniami postępowania, stanowiły ważne czynniki, które przesądziły o nieskuteczności dostępnych dla skarżącego rozwiązań. Ponadto, opóźnienia w rozpatrywaniu wniosków skarżącego mogły wywrzeć nieodwracalne efekty na więzi emocjonalne między skarżącym a jego nieletnią córką.

Trybunał uznaje, że w takich okolicznościach, jak okoliczności przedmiotowej sprawy, w których skarżący był przez przedłużony okres pozbawiony kontaktu z córką, gdy ta przebywała pod opieką matki, która próbowała ją nastawić przeciwko ojcu, wnioski takie, jak wniosek skarżącego, aby odnieść skutek, powinny być traktowane w najwyższym stopniu priorytetowo.

75. Trybunał zauważa, że zadanie sądów krajowych było utrudnione ze względu na napięte relacje między skarżącym a byłą żoną. Jednak brak współpracy pomiędzy rodzicami w separacji nie stanowi okoliczności, które same w sobie mogą zwolnić władze z pozytywnych zobowiązań wynikających z artykułu 8 Konwencji. Nakładają one raczej na władze obowiązek podjęcia środków, które doprowadziłyby do pogodzenia konkurencyjnych interesów stron, mając na uwadze nadrzędne dobro dziecka.

76. Trybunał ponownie podkreśla w związku z tym, że współpraca i zrozumienie dla wszystkich zainteresowanych zawsze będzie istotnym elementem w przedmiotowych postępowaniach. Władze państwowe muszą podjąć wszelkie działania ułatwiające taką współpracę, jednak zastosowanie wszelkich środków przymusu musi być ograniczone, gdyż należy mieć na uwadze tak interes, jak prawa i wolności wszystkich zainteresowanych, a szczególnie nadrzędne dobro dziecka i jego prawa wynikające z artykułu 8 (por. *Hokkanen, op.cit.* § 58 oraz *Olsson (no. 2), op.cit.*, § 90). W przypadku skarżącego władze nie podjęły działań które, po pierwsze, zachęciłyby strony do współpracy w egzekucji ustaleń w sprawie dostępu do dziecka i, po drugie, udzieliłyby konkretnej i adekwatnej pomocy właściwych urzędników państwowych w ramach określonych rozwiązań prawnych mających zastosowanie w przypadku rodziców w separacji i ich nieletniego dziecka. Trybunał podkreśla, że spowodowało to trwałą utratę kontaktu skarżącego z dzieckiem.

77. Trybunał zauważa, że przeszkody będące przedmiotem skarg miały miejsce głównie w latach 2000-2008, tj. przed datą przyjęcia uchwały Sądu Najwyższego III CZP 75/08, w której Sąd stwierdził, że w okolicznościach takich, jak w przypadku skarżącego (por. § 54 i 55 powyżej) mają zastosowanie przepisy dotyczące przymusowego odebrania osoby przez kuratora sądowego.

Trybunał uznaje zatem, że skarżący wykazał należytą staranność w prowadzeniu swoich spraw; zrobił wszystko, czego można było od niego w tej sytuacji oczekiwać, by wyegzekwować decyzje sądów regulujące jego kontakty z córką.

78. Trybunał stwierdza, że w przedmiotowej sprawie władze państwowe nie dopełniły pozytywnego obowiązku udzielenia skarżącemu niezwłocznej i skutecznej pomocy, która umożliwiłaby mu skuteczne wyegzekwowanie praw rodzicielskich i prawa do kontaktu.

79. W konsekwencji, doszło do naruszenia artykułu 8 Konwencji.

II. DOMNIEMANE NARUSZENIE ARTYKUŁU 13 KONWENCJI

80. Skarżący podniósł również zarzut, jakoby rozwiązania prawa polskiego w zakresie egzekucji decyzji sądowych dotyczących prawa do odwiedzin były nieskuteczne. Powoływał się na artykuł 13 Konwencji, który stwierdza, co następuje:

“Każdy, kogo prawa i wolności zawarte w niniejszej Konwencji zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka odwoławczego do właściwego organu państwowego także wówczas, gdy naruszenia dokonały osoby wykonujące swoje funkcje urzędowe.”

81. Rząd nie przedstawił stanowiska w tej sprawie.

82. Trybunał zauważa, że skarga jest powiązana ze skargą rozpatrzoną powyżej, a zatem również musi zostać uznana za dopuszczalną.

83. Mając na uwadze przyczyny leżące u podstawy naruszenia artykułu 8 (por. § 72-79 powyżej), Trybunał uznaje, że nie zachodzi potrzeba osobnego rozpatrzenia, czy w tym przypadku doszło do naruszenia prawa skarżącego do skutecznych środków zaradczych w myśl artykułu 13 Konwencji.

III. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

84. Artykuł 41 Konwencji przewiduje:

“Jeżeli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeżeli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi taka potrzeba, o przyznaniu słusznego zadośćuczynienia pokrzywdzonej stronie.”

A. Szkoda

85. Skarżący domagał się 10 000 euro z tytułu poniesionej szkody niematerialnej.

86. Rząd nie ustosunkował się do żądania skarżącego.

87. Trybunał uznaje, że skarżący poniósł szkodę niematerialną i przyznaje mu tytułem zadośćuczynienia kwotę 5 000 euro.

B. Koszty i wydatki

88. Skarżący nie zażądał zwrotu kosztów i poniesionych wydatków.

C. Odsetki za zwłokę

89. Trybunał uznaje za właściwe aby odsetki z tytułu nieterminowego wpłacenia zasądzonych kwot były ustalone zgodnie z marginalną stopą procentową Europejskiego Banku Centralnego plus trzy punkty procentowe.

Z TYCH PRZYCZYN TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. *Uznaje* skargę za dopuszczalną;
2. *Uznaje* że doszło do naruszenia artykułu 8 Konwencji;
3. *Uznaje*, że nie ma potrzeby rozpatrywać pozostałych zarzutów dotyczących artykułu 13 Konwencji;
4. *Uznaje*
 - (a) że pozwane Państwo ma wypłacić skarżącemu, w ciągu trzech miesięcy od dnia, w którym wyrok stanie się prawomocny zgodnie z artykułem 44 § 2 Konwencji kwotę 5000 euro (pięć tysięcy euro) z tytułu szkód niematerialnych, która będzie przeliczona na polskie złote według kursu z dnia uregulowania należności powiększoną o jakikolwiek podatek, który może zostać pobrany.
 - (b) od wygaśnięcia powyższego trzymiesięcznego terminu do momentu zapłaty płatne od tej sumy będą zwykłe odsetki według stopy procentowej Europejskiego Banku Centralnego na koniec dnia plus trzy punkty procentowe;
5. Oddała pozostałą część roszczenia skarżącego o zadośćuczynienie.

Sporządzono w języku angielskim i obwieszono pisemnie dnia 20 kwietnia 2010, zgodnie z artykułem 77 § 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Lawrence Early
Kancierz Sekcji

Nicolas Bratza
Przewodniczący